Меһрибан МАЈЫЛОВА
баш лаборант

КӘНД ТӘСӘРРҮФАТЫ МҮТӘХӘССИСЛӘРИНИН БИБЛИОГРАФИК ИНФОРМАСИЈА ТӘ'МИНАТЫНДА РЕСПУБЛИКА ЕЛМИ КӘНД ТӘСӘРРҮФАТЫ КИТАБХАНАСЫНЫН РОЛУ

Азәрбајҹанын јенидән өз мүстәгиллијини бәрпа етмәси вә јени игтисади инкишаф јолуна кечмәси илә әлагәдар, һәјатымызын бүтүн саһәләриндә олдуғу кими, кәнд тәсәррүфатында да мүһүм дәјишикликләр баш вермиш, бә'зи көһнә истеһсал саһәләри арадан галхмыш, јени истеһсал саһәләри мејдана кәлмишдир. Тәбии ки, бу просесләр кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә чалышан мүтәхәссисләрин вә елми ишчиләрин информасија тәләбатларына өз тә'сирини көстәрмишдир. Бу исә өз нөвбәсиндә ән мүһүм информасија органларындан бири олан китабханаларын библиографик фәалијјәтиндә кејфијјәт дәјишикликләринин апарылмасы зәрурәтини јарадыр. Чүнки китабханаларын бүтүн библиографик фәалијјәти билаваситә тәләбатчыларын библиографик информасија тәләбатларынын өдәнилмәсинә јөнәлмишдир.

Республикамызда кәнд тәсәррүфаты үзрә фәалијјәт көстәрән елми-тәдгигат институтларынын, тәҹрүбә стансијаларынын, проблем лабораторијаларынын, јардымчы тәсәррүфатларынын әсас мәгсәди һејвандарлығын вә биткичилијин актуал проблемләрини һәлл етмәкдир. Бу идарә вә тәсәррүфатларда чалышан алим вә мүтәхәссисләрин

библиографик информасија тә'минатынын күнүн тәләбләри сәвијјәсинә галдырылмасы мүһүм әһәмијјәт кәсб едир.

Кәнд тәсәррүфаты саһәсинин библиографик информасија тә'минатында 1921-ҹи илин јанвар ајында Азәрбајҹан Халг Комиссарлары Советинин нәздиндә фәалијјәт көстәрән Халг Торпаг Комиссарлығынын сәрәнҹамы илә јарадылмыш Республика Елми Кәнд Тәсәррүфаты Китабханасы (РЕКТК) мүһүм рол ојнајыр (5).

Республика Кәнд Тәсәррүфаты вә Әрзаг Назирлијинин РЕКТК кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә чалышан елми ишчиләрә, мүтәхәссисләрә, кәнд тәсәррүфаты системиндә фәалијјәт көстәрән мүәссисәләрә, кәнд тәсәррүфаты шәбәкәсинә библиографик хидмәти һәјата кечирән елми-методик вә әлагәләндирмә мәркәзидир. Китабханада мүхтәлиф охуҹу групларына библиографик хидмәт көстәрмәздән әввәл һәмин охуҹу группары һәртәрәфли өјрәнилир. Чүнки әсас охуҹу групларыны јахшы билмәдән библиографик хидмәти лазыми дәрәҹәдә тәшкил етмәк мүмкүн дејил. Республикамызда кәнд тәсәррүфаты саһәси мүтәхәссисләринин библиографик тә'минатында мүһүм ролу олан РЕКТК-да охуҹулар ашағыдакы кими тәснифләшдирилир:

1. Елми ишчиләр, аспирантлар.
2. Кәнд тәсәррүфаты мүтәхәссисләри.
3. Тәләбәләр.
4. Дикәр охуҹулар (3).

Охуҹуларын белә тәснифләшдирилмәсиндә әсас мәгсәд онлары јахшы танымаг, сорғуларыны дәгиг өјрәнмәкдән ибарәтдир. Чүнки һәр бир охуҹунун мүталиәсинин дүзкүн истигамәтләндирилмәсиндә бу өјрәнмә мүһүм әһәмијјәт кәсб едир. Бу бахымдан, китабханада охуҹу сорғуларынын дәгигләшдирилмәси, онларын тәләбатларынын өдәнилмәси мәсәләси һәмишә диггәт мәркәзиндәдир.

Китабхананын библиографик фәалијјәтинә даир апардығымыз илкин тәдгигат көстәрир ки, бурада сораг библиографија апаратынын (СБА) тәшкилинә мүһүм әһәмијјәт верилир. Чүнки СБА-нын тәшкили китабхананын библиографија ишинин әсасыны тәшкил едир. Бу иши даһа јахшы тәшкил етмәк мәгсәдилә 1978-ҹи илдә китабханада

мә'лумат-библиографија шө'бәси јарадылмышдыр. Шө'бәдә 4 нәфәр ишчи чалышыр: 1 нәфәр шө'бә мүдири, 2 нәфәр бөјүк библиограф вә 1 нәфәр библиограф. Китабханада СБА-нын мәгсәди өз гурулушу вә мәзмуну бахымындан республикада кәнд тәсәррүфаты саһәсинин тәләбатчыларынын сорғуларыны там өдәмәкдән ибарәтдир. Лакин сон илләр игтисади чәтинликлә әлагәдар китабханаја јени әдәбијјатын алынмасында баш верән проблемләр, илк нөвбәдә китабханаја јени әдәбијјатын аз мигдарда вә гејри-мүнтәзәм дахил олмасы, дөври мәтбуата абунә јазылышынын, харичи китаб вә журналларын алынмасынын мәһдудлуғу СБА-нын тәкмилләшдирилмәсинә дә өз мәнфи тә'сирини көстәрир. Бу исә сәнәд ахыныны даим изләјән, һәм јерли нәшрләр, һәм дә дүнја елминин наилијјәтләри илә марагланан елми ишчиләрин сорғуларынын өдәнилмәсини чәтинләшдирир. Бунунла белә, китабхананын әмәкдашлары СБА-нын редактәсинә чидди фикир верир, бу мәгсәдлә мөвчуд имканлардан бачарыгла истифадә едир, ону кәнд тәсәррүфатынын идарә олунмасындакы дәјишикликләрлә бағлы мүасир тәләбләрә ујғунлашдырмаға чалышырлар.

Бүтүн китабханаларда олдуғу кими РЕКТК-да да библиографик хидмәт ики истигамәтдә һәјата кечирилир: сораг-библиографија хидмәти вә библиографик информасија хидмәти. Сораг-библиографија хидмәти китабханада һәјата кечирилән библиографик системин ән апарычы саһәләриндән бири һесаб олунур вә онун әсас мәгсәди тәләбатчыларын елми вә истеһсалат фәалијјәти илә әлагәдар сорғуларыны өдәмәкдән ибарәтдир. Белә сорғуларын јеринә јетирилмәси заманы китабхананын каталог вә картотека системиндән, мөвчуд библиографик көстәричиләрдән истифадә олунур. Китабханада һәр ил тәхминән 2-3 мин арајыш јеринә јетирилир (4).

Китабхананын библиографик фәалијјәтиндә библиографик вәсаитләрин һазырланмасы да мүһүм јер тутур. Бу просесдә әсасән китабхана охучуларынын библиографик информасија еһтијачлары нәзәрә алыныр. Китабхананын һазырладығы көстәричиләрин бөјүк бир һиссәсини ретроспектив характерли библиографик көстәричиләр тәшкил едир. Елми-тәдгигат ишинин библиографик тә'минатында

ретроспектив елми-көмәкчи библиографик вәсаитләрин өзүнәмәхсус јери вар. Јени елмин һәр һансы бир проблеми үзрә апарылан тәдгигат ишләри кечмиш нәтичәләри өјрәнмәдән мүмкүн дејил вә чох-чох әввәлки нәшрләрә мүрачиәт етмәк зәрурәти доғурур. Она көрә дә тәдгигатчылар ретроспектив библиографик ахтарыш апармалы олурлар вә бунун да сәмәрәлилији ретроспектив библиографик мәһсулла тә'мин едилир. Демәли, елми-тәдгигат ишләринин комплекс библиографик тә'минатынын әсас амилләриндән бири сәнәд ахыны илә јанашы сәнәд күтләсинин библиографијалашдырылмасы сәвијјәси илә бағлыдыр (1).

Китабхана өз фондуна әсасланараг ону тәблиғ етмәк мәгсәдилә мүхтәлиф илләрдә кәнд тәсәррүфатынын ајры-ајры саһәләринә даир библиографик көстәричиләр тәртиб етмишдир. Мәс., "Дәнли биткиләр" (1992), "Ипәкчилик" (1992), "Биткичилик" (1993), "Гушчулуг" (1994), "Мејвәчилик" (1996) вә с. Бу көстәричиләр дөвләт рәһбәр органлары, кәнд тәсәррүфаты саһәсинин алимләри, мүтәхәссисләри, еләчә дә рајон вә кәнд китабханалары үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Мәгсәд тәләбатчылары марагландыглары саһә үзрә китабханада һансы китабларын олдуғуну мүәјјәнләшдирмәјә көмәк етмәкдән ибарәтдир. Библиографик тәсвирләрдә шифрәнин верилмәси һәмин вәсаитләрин ахтарыш кејфијјәтини артырыр. Бу көстәричиләрин һәр бири кәнд тәсәррүфатынын ајры-ајры саһәләри илә мәшғул олан алим вә мүтәхәссисләрин библиографик информасија тә'минатында бөјүк әһәмијјәтә маликдир.

Бундан башга, китабхана актуал ичтимаи-сијаси мөвзуларда да библиографик көстәричиләр тәртиб едир. Мәс., 1998-чи илдә китабхана Азәрбајчан Демократик Республикасынын 80 иллији мүнасибәтилә "Азәрбајчан Чүмһуријјәти-80" адлы көстәричи тәртиб етмишдир.

Елми ишчиләрин јени әдәбијјат һаггында оператив библиографик информасијаја еһтијачыны нәзәрә алан РЕКТК М.Ф.Ахундов адына Республика Дөвләт Китабханасы илә бирликдә 1978-чи илдән "Кәнд тәсәррүфатына даир јени китаблар" адлы рүблүк чари библиографик вәсаитләрин нәшринә башламышдыр. 1981-чи илдән е'тибарән исә

китабхана бу көстәричини "Кәнд тәсәррүфатында елмин вә габагчыл тәчрүбәнин наилијјәтләти" (2) ады илә мүстәгил олараг чап етдириб ашағыдакы елми-тәдгигат институтларына көндәрир:

1. Азәрбајчан Елми-Тәдгигат Бајтарлыг Институту.
2. Азәрбајчан Елми-Тәдгигат Һејвандарлыг Институту.
3. Азәрбајчан Елми-Тәдгигат Әкинчилик Институту.
4. Азәрбајчан Елми-Тәдгигат Тахылчылыг Институту.
5. Азәрбајчан Елми-Тәдгигат Памбыгчылыг Институту вә с.

РЕКТК-нын "Јени китаблар" серијасы илә һазырладығы чари библиографик көстәричиләрин башга китабханаларын нәшр етдирдикләри көстәричиләрлә үмуми чәһәтләри олса да өзүнәмәхсус хүсусијјәтләри дә аз дејил. Көстәричинин ән јахшы хүсусијјәтләриндән бири онун сонунда китабхананын ил әрзиндә алдығы дөври вә информасија нәшрләринин сијаһысынын верилмәсидир. Бу исә информасија тәләбатчыларына онлары марагландыран информасија нәшрләринин китабханада олуб-олмамасыны билмәк бахымындан олдугча әһәмијјәтлидир. Үмумијјәтлә, бу көстәричи китабхананын СБА-нын вә фондунун динамик инкишафы һаггында оператив мә'лумат верир.

Лакин, тәәссүф ки, сон илләр игтисади чәтинликләр үзүндән китабхана бу көстәричиләри чап етдирә билмир. Һал-һазырда китабхана бу көстәричиләри макинада һазырлајыб мәһдуд даирәдә јајыр.

РЕКТК-нын иш тәчрүбәсиндә јени әдәбијјат һаггында информасија көстәричиләри илә јанашы, садә әдәбијјат сијаһыларынын да һазырланмасы кениш јајылмышдыр. Бу сијаһыларын һазырланмасы китабханаја дахил олан јени әдәбијјатын мигдарындан асылы олараг һәјата кечирилир. Китабханада илдә 4-5 белә сијаһы тәртиб едиләрәк абономентдә вә оху залында асылыр. Бундан башга, китабхана фонду јени дахил олан харичи әдәбијјатла марагланан охучулар үчүн дә сијаһылар тәртиб едир.

Библиографик информасија хидмәтиндә әјанилијин әһәмијјәтини нәзәрә алан китабхана мүнтәзәм олараг јени әдәбијјат сәркиләри вә о чүмләдән дә кәнд тәсәррүфатынын

актуал проблемләринә һәср олунмуш мөвзу сәркиләри тәшкил едир.

РЕКТК-нын 1991-1998-чи илләрдә библиографик фәалијјәтинин тәчрүби чәһәтдән өјрәнилмәси әсасында белә нәтичәјә кәлмәк олар ки, республикамызда кәнд тәсәррүфаты саһәси ишчиләринин, кәнд тәсәррүфаты системиндә фәалијјәт көстәрән мүәссисәләрин, алим вә мүтәхәссисләрин библиографик тә'минатында китабхананын бөјүк ролу вардыр. Фәалијјәт көстәрдији илләр әрзиндә китабхананын бүтүн фәалијјәтиндә, о чүмләдән библиографик ишин тәшкили вә һәјата кечирилмәси саһәсиндә мүәјјән тәчрүбә әлдә олунмушдур. Бунунла белә, китабхананын фәалијјәтиндә һәлә бир сыра чатышмазлыглар вә һәлл олунмамыш проблемләр вардыр. Белә ки, һеч дә һәмишә мөвчуд библиографик еһтијатлардан белә там вә сәмәрәли шәкилдә истифадә олунмур. Библиографик информасија хидмәтинин ән сәмәрәли формаларындан бири олан мә'луматын сечилмиш јајылмасы системи өз фәалијјәтини демәк олар ки, дајандырмышдыр. Һалбуки, бу үсул васитәсилә мә'лумат даһа оператив вә мүнтәзәм шәкилдә абонентләрә чатдырыла биләр. Мүтәхәссисләрин библиографик тә'минаты онларын тәләбатына там ујғун кәлмир. Бу исә сон илләр игтисади чәтинликлә әлагәдар китабханаја јени әдәбијјатын алынмасында баш верән проблемләрлә әлагәдардыр. Илк нөвбәдә әдәбијјатын баһалашмасы, харичи өлкәләрдән чох аз әдәбијјат алынмасы, малијјә һесабларынын даим кечикдирилмәси вә дикәр әнкәлләр нәтичәсиндә китабхана кәнд тәсәррүфаты, еләчә дә башга саһәләр үзрә әдәбијјатла там тәчһиз олуна билмир.

Чәмијјәтин мә'нәви мәдәнијјәтинин тәркиб һиссәси олан библиографик информасијанын мәһсулдар бир гүввәјә чеврилдији мүасир дөврдә көстәрилән проблемләрин дүзкүн вә оператив һәлл олунмасы үчүн ашағыдакы вәзифәләрин һәјата кечирилмәси мәгсәдәујғундур:

1. Китабхананын мадди-техники базасыны мөһкәмләндирмәк.
2. Библиографик просесләрин автоматлашдырылмасынын библиографик

информасија тә'минатында әсас амил олдуғуну нәзәрә алараг автоматлашдырылмыш библиографик ахтарыш системинин јарадылмасы истигамәтиндә конкрет аддымлар атмаг.

3. Китабхананын фондунда кәнд тәсәррүфаты үзрә јени мүлкијјәт формаларына ујғун, фермер тәсәррүфатына вә башга мүасир идарәетмә формаларына даир әдәбијјатын һәм ад, һәм дә тираж е'тибарилә јүксәлдилмәсинә наил олмаг.
4. Охучулара библиографик хидмәтин сәмәрәлилијини артырмаг үчүн јарарлы форма вә методларын даһа кениш тәтбигинә наил олмаг. Хүсусилә библиографик информасијанын сечилмиш јајылмасы системинин фәалијјәтини бәрпа етмәк вә бу ишдә информасија техникасынын вә технолокијасынын тәтбигинә һәраситә илә наил олмаг.

ӘДӘБИЈЈАТ

1. Әлијев З.Һ. Азәрбајчанда елми-көмәкчи библиографија мүасир мәрһәләдә //Бакы Университетинин Хәбәрләри. Һуманитар елмләр серијасы. – 1994. - №1. –С.122-123.
2. Кәнд тәсәррүфатында елмин вә габагчыл тәчрүбәнин наилијјәтләри: Октјабр-декабр 1984. Информасија көстәричиси. – Б., 1985. – 43 с.
3. Республика Елми Кәнд Тәсәррүфаты Китабханасынын 1998-чи ил үзрә иллик һесабаты. –С.3.
4. Јенә орада. –С.8.
5. Чәфәров.А. Республика Елми Кәнд Тәсәррүфаты Китабханасынын јаранмасы вә инкишафы (1921-1940) //Дил вә әдәбијјат. – 1997. №1. –С.114.